

16 פברואר

בקשר בבוקר ישיבת החללה. הצעתי להודיע לממשלה שאנו מוכנים להסכם עם ערבים על יסוד קח וחת, בתנאי שזכויותנו היסודיות ישמרו וששום סידור לא יעשה שיש בו, ~~ב~~פירוש או סכליות, קביעת סטטוס של מיעוט. לא נעמוד דווקא על פגישה בלתי אמצעית עם הערבים; אם הממשלה רוצה - החוץ בינינו; אולם אם הערבים יסרבו ויעמדו בדרישותיהם הקיצוניות עלינו לעמוד בכל חוקף על מלוא דרישותינו, ולא נעשה שום וויתור לממשלה, ולא עוד אלא שנסביר שבמקרה זה אין דרך אחרת להבטחת השלום בארץ ולהקלת קשרי אנגליה - אלא ע"י עליה גדולה ורבויה מהיר של היהודים בזמן הקצר ביותר; רק מדיניות זו תקצר תקופת המהומות וחביא הערבים לידי הבנת ההכרח לבוא אחרנו לידי הבנה הדדית.

כל וויתור שנעשה לממשלה, אפילו הקטן ביותר, בלי הסכם עם הערבים לא ישמש אלא גורם נוסף לחגבורת התנגדות הערבים ועמידתם במרדם, וגם אנו וגם הממשלה רק נפסיד. באמצע הישיבה היינו מוכרחים שלשחנו - חיים, ווייז, ואנכי, לעזוב.

אחול נתקבלה הזמנה מראש הממשלה לחיים לראותו הבוקר באחת עשרה וחצי. הבוקר צלצל מלקולם שחיים יביא אתו אחד או שנים מחבריו, וחיים ביקש אותי ווייז ללוותו. צמברלין קיבל אותנו בעשרה דונינג סטריט, בחדר ישיבות

הקבינט, חדר לא קטן, אך לא גדול ביותר, עם ארונות ספרים
על הקירות, ושלחן גדול סוקף כסאות באמצע. צמברלין ישב
אל השולחן באמצע, על ידו מלקולם. שלשתנו ישבנו סולו.
חיים פתח. בשעה דיבורו עשה צמברלין רשימות
על נייר שהיה מונח לפניו.

חיים אמר שברצוננו לעזור לממשלה בהשכנת שלום
בארץ, ואנו מוכנים להסכם עם הערבים, גם במו"ס ישר וגם
בחיווך הממשלה, מבלי להסגיר, כמובן, זכויותינו היסודיות
ומבלי שיקבע לנו סטטוס של מיעוט. אולם בלי הסכם ערבי, אם
הערבים יעמדו בהתנגדותם - אין סעם לווייתורים מצדנו, כי
הערבים ימשיכו במרדם, ובעוד שנה תקרא לנו הממשלה שוב,
תאמר: יש לנו צרות בארץ, העולם הערבי זועף וחוסך בערבי א"י -
ועליכם לעשות ווייתורים חדשים.

אין בדעתו להכניס את ראש הממשלה בכל פרטי
הוויכוח המתנהל עכשיו בינינו ובין הממשלה, אבל הוא רוצה
להעיר מלה אחת בשאלה שעורר אחסול מזכיר המושבות: שאלת
הקרקע. בלי קרקע אין בית לאומי. לא באנו לארץ להשאר חושבי
ערים. הקרקע והשאיפה לשוב לעבודה אדמה הן היסודות של מפעלנו,
אבל מלבד חשיבות הקרקע כשהיא לעצמנו - הריהי משמשה גורם יסודי
ביכולת הקליטה של כל מחשב חקלאי יוצר אפשרות לשנים שלשה
מחיישים נוספים - במלאכה, חרושת ומסחר. בלי החישובות חקלאית
חצומצם גם העליה, ולכן אנו חרדים להודעת מזכיר המושבות על
הגבלות ברכישת קרקע.

אנחנו היהודים רוצים לעבוד יחד עם הממשלה בפיתוח הארץ. פיתוח זה נחוץ לערבים לא פחות מאשר לנו. בעקב המהומות נחרושה הארץ, ביחוד נידלדל הישוב הערבי. העשירים ברחו. העניים נקשו עוד יותר עניים, והדלות היא גורם חשוב באי-השקט. ביחוד איום מצב הפלח הערבי. הארץ זקוקה להון ולמקורות סחיה ועבודה, ואנו מוכנים לקואופרציה עם הממשלה בפיתוח רחב של הארץ שחיצור אפשריות עליה וחייטיב מצב הפלחים.

צמברליין ענה מיד: דברי ויצמן היו כחמיד very

reasonable, ודבריו פרקו את נשקו (של צמברליין), עד

כדי הבהלה (in an alarming degree), הוסיף בבח-

צחוק. הוא שמח ביחוד על דבריו בדבר פיתוח ועזרה לפלחים.

הוא מסכים לגמרי שהחשש שהביע ויצמן על וויתורים מצד היהודים.

כאיש ישר אינו יכול להגיד מה חקשה הממשלה בעוד שנים אחדות.

א' - הוא בוודאי לא יהיה אז בממשלה, ב' - אינו יודע מה

תפיינה המסיבות בעוד שנים שלוש שנים. אולם הוא סבור שכל

הרגעה עכשיו חיצור תנאים יותר טובים בשביל העתיד הקרוב.

הוא היה רוצה לדעת אם אנו מוכנים לעזור גם למדינות השכנות,

למשל מצרים.

חיים ענה - שער כמה שהוא יודע אין מצרים זקוקה

לעזרתנו. זוהי ארץ עשירה.

מלקולם שאל - ומעודיה ?

חיים ענה - יתכן שאפשר לעשות כמה דברים למעודיה.

צמברליין המשיך: אני עוקב את השיחות שלכם וקורא

אח הפרוטוקולים. דעתם על האספקט האיסטורגי של השאלה.
היה זמן שהיינו כפשוט לפני מלחמה. באותו זמן לא היינו
סוכנים, לא בביח ולא בים החיכון. אילו היינו סוכרים
להלחם אז - לא היינו נרתעים למרות חוסר ההגנה, ואני בטוח
שלבסוף היינו מחגברים. אבל עסדתנו היחה חלשה. מאז
נחברנו באופן ניכר, ויחסי הכוחות נשחזרו. והם משתנים
והולכים. נוכל בעתיד הקרוב לעסוד בפני כל מצב בלי דאגה
מרובה. אולם אבי היה תמיד משנן לי: אל תכה הקוצים. אחם
יודעים כמה אבי החענין במצבכם, ומפעלכם קרוב גם לי. אני
יודע שהיו לכם הרבה אכזבות, אך השלום יקדם אח מפעלכם.
לבסוף שאל אם אנחנו יש לנו עוד מה להוסיף לו.
ווייז סיפר על ההחענינות העמוקה של יהודי אמריקא.
לויצמן יש קונסטיטואנס של חמשה מליון בארצות הברית. חלק
קטן אינו אחנו, אך ארבעה מליון וחצי יהודים עומדים באמריקא
מאחורי ויצמן. אך לא רק יהודים. מליונים נוצרים, וביחוד
הכנסיות הבלתי-קונפורמיסטיות (צמברלין בעצמו הוא "נון-
קונפורמיסט") - חמונות כעשרים מליון נפש מאמינות בלב שלם
בשיבת ציון וחוסכות בחביעות הציוניות. הנוצרים באמריקא לא
יכולים להעלות על הדעה שהארץ הקדושה, אשר הובטחה לעם ישראל
על-ידי הנביאים - חוסגר לערבים, שהם בעיני העולם הנוצרי
האמריקני פגנים פראים.

יחדות אמריקא עושה עכשיו מאסן לאסוף ארבעה מליון
פונט לעזרת הפליטים, בשורה הראשונה להושבת הפליטים בא"י.

בלי קרקע לא יהיה לנו מה לעשות עם הפליטים, ומשום כך הוא מצטרף לחרדה ויצמן על ההגבלות ברכישת קרקע שרמו עליהן מזכיר המושבות.

אני אמרתי שיש לויצמן קונסטיטואנט של קרוב לחצי מיליון בארץ ישראל. ראש הממשלה הזכיר אכזבות. ואמנם היו לנו אכזבות מרות בארץ, לא מעט - ע"י מעשי האדמיניסטרציה. ואם כי שהוכרחנו לא פעם לבקר קשה את האדמיניסטרציה ומי יודע אם לא נצטרך לעשות זאת גם בעתיד, אני רוצה להבטיח לו בשם הישוב העברי בארץ, שאם חלילה אנגליה תהיה בסכנה ותצטרך להלחם - יעמוד הישוב היהודי כאיש אחד מאחרי האימפריה הבריטית. אני גם יכול להגיד לו שלמרות הקשיים הרבים שהיו לנו במשך ששים שנות עבודתנו המחדשת בארץ, וביחוד בשלוש השנים האחרונות - הישוב היהודי בארץ סלא אמונה בכוחו, בספֵּעֵלו ובעתידו, ויהיו התנאים אשר יהיו - אנו בטוחים שנבצע את שאיפתנו הציונית, ואני מאמין שאנגליה לא תחבייש או על העזרה שהגישה לנו.

ודבר שלישי אני רוצה להגיד לו בשם הישוב: איני יודע אם יעלה בידינו עכשיו לבוא עם הערבים לידי הבנה, אולם אני בטוח שעם גידול ספֵּעֵלנו ורבות מספרנו יוצרו התנאים להבנה הדדית, וא"י עברית חדע וחוכל לא רק להקים שלום עם שכניה הערבים בארץ אלא גם עם הארצות השכנות.

צמברליין ענה שהוא שמח לשמוע דברים ספי בן-גוריון.

המכיר את תנאי הארץ ומודה על היחס של הישוב.

ויצמן הוסיף: הערבים מרימים עכשיו צעקה על א"י.

אך הנה קרעו מסוריה את אלכסנדריסה - ולא קרה דבר. אפילו הסופתי לא פצה פה, ושום מדינה ערבית לא מחתה. הסתוסות בארץ אינן רק חוצרת המקום. ההסתה מתנהלת ע"י כוחות זרים, ואם כי מסיחים נגדנו - מתכוונים באמת לא בעיקר נגדנו. צמברליין ענה, שהוא יודע את פעולת הסוכנים הזרים והוא סכיר היטב את המצב לאמתו. והוא מקוה שיבואו זמנים יותר טובים -

ובזאת נגמרה השיחה שנמשכה שלושה רבעי שעה.

צמברליין (ראיתו זו הפעם הראשונה) עושה רושם של איש ישר, החושב מה שהוא אומר (אין ז"א שהוא אומר כל מה שהוא חושב), בעל שכל ישר, מעשי, אך בלי שאר-רוח יתרה, אך גם לא בלי סימפטיה אנושית.

מלקולם שישב על-ידו - לא התערב בשיחה כלל, מלבד שאלה אחת על סעודיה - עשה רושם של לבלר הסמוך לשלחן רבו. כשצמברליין הזכיר יחס אביו למפעלנו דיבר לא בלי רגש. האהדה שהביע הייתה, בלי ספק, כנה - אך השאלה היא עד היכן היא מגיעה, ועד כמה הוא יודע ומעריך מה בשבילנו עליה לארץ, ומהו ההבדל החיוני בין עליה גדולה ובין עליה מצומצמת. הדבר החשוב ביותר ששמעתי הוא, לדעתי, דעתו על הכוח הגל של אנגליה. בניגוד לחאור השחור והקצבני של מלקולם בשיחה האיסטרטגית לפני יומים, היה מורגש בדברי צמברליין מחון רב בכוחה ועצמה של אנגליה.

אבל איני מניח שצמברליין בקבינט יגין עלינו יוד
מאשר יעשה זאת מלקולם - ומלקולם הוא משענה קנה רצון. אין
לקוות מסנו כמעט כלום.

18 פברואר

אחרי שיבתנו אחמול עם הממשלה, לאחר שאמרתי
שוב לס.מ. מה שיש בלבי, ביקשתי מסנו להועיד לי שיחה פרטית,
לא רשמית, בשעה הרצויה לי. הוא קבע השיחה להיום בשעה
ארבע בארסון סנט ג'יימס. כשבאתי לשם נכנסה מכונית וס.מ.
יצא מהוכה. עלינו לחדרו ומצאנו שם דוני. הוא שאלני אם אני
מתנגד לנוכחותו. אמרתי שאם הוא רוצה להשאירו - ישאירו,
אך הייתי מבכר לדבר ביחידות, ודוני עזב לאחר שהביא לנו חה.
אמרתי שאני משתומם לסבלנותו וחריצותו בהנהלת
הישיבות, נוסף על העבודה הרבה המוטלת עליו במשרד בפרלמנט
ובקבינט.

ס.מ. - העבודה לא קלה, אך אני אוהב לעבוד.
א. - באתי אליך על-פי בקשה ויצמן, לברר באופן לא
רשמי כמה דברים שבירורם לא קל בישיבות רבות עם ויצמן היה
צריך לנסוע לפריס ולא ישוב לפני יום א'. כלנו רוצים לעזור
לו עד כמה שאפשר. ויצמן כידוע לי וכל חבריו העובדים אתי
מניחים את הקואופרציה עם ס.ה.מ. כיסוד לפעולתם, ועד כמה שהדבר